

A közös tevékenység jelenlegi szakaszának lezárását 1979/80-ra tervezik a két főhatóság vezetői, amikor is egy újabb, akadémiai állásfoglalásokat, javaslatokat tartalmazó kötet látna napvilágot a tartalmi ajánlások kiegészítéseként a köznevelés rendszerének távlati koncepciójáról, a pedagógusképzés-továbbképzés kérdéseiről és az általános műveltség–szakműveltség egymáshoz való viszonyáról, optimális arányairól és az iskolaszervezetben az időbeli skálán megjelenő elágazási pontjairól.

Az akadémiai munka feltehetően ezzel a ciklussal sem fog lezárulni, hiszen a feladatok még nem vagy csak részben tekinthetők megoldottnak. A tevékenység további formáit természetesen ma még nem láthatjuk, azok feltételeinek az elkövetkező egy-két esztendő során kell megteremtődniük.*

Rét Rózsa

AZ UNESCO 1979–1980. ÉVI NEVELÉSÜGYI PROGRAMTERVEZETE

Az UNESCO főigazgatója közzétette a Szervezet 1979–1980. évi program- és költségtervezetét, amelyet a Közgyűlés 20. ülészaka Párizsban 1978 októberében–novemberében vitatott meg és hagyott jóvá. Az 512 oldalas terjedelmes kötet címe: *Projet de programme et de budget pour 1979–1980. Conférence générale, Vingtième session, Paris 1978.* Jelzete: 20 C/5.

E terv az 1976-os nairobi közgyűlésen jóváhagyott hatéves (1977–1982) középtávú terv középső bienniumára javasolt sokoldalú és változatos tevékenység leírását foglalja magában. A főigazgató mintegy százoldalas bevezetőjében részletes magyarázatot fűz a legfontosabb politikai, tartalmi, módszertani, költségvetési, szervezeti és személyzeti kérdésekhez.

A szervezet ezek szerint továbbra is fő céljának tekinti, hogy tevékenységi területén és a rendelkezésére álló eszközökkel hatékonyan járuljon hozzá olyan kiemelt problémák megoldásához, mint az új nemzetközi gazdasági rend megteremtése, a tagállamok társadalmi-gazdasági fejlődése, a béke megerősítése, az emberi jogok tiszteletbentartása, a gyarmatosítás és faji megkülönböztetés felszámolása, a lefegyverzés szempontjából kedvező közvélemény kialakítása, a nők helyzetének javítása.

A főigazgató 1979–80-ra 303 millió dolláros költségvetés elfogadását javasolta, tehát 80 millió dollárral magasabb összeg jóváhagyását kérte mint az előző időszakban. Ez 22,8%-os növekedést jelent, amelynek 6,35% szolgálja a program tényleges bővülését, míg a fennmaradó részt az infláció, az adminisztratív költségek növekedése, a spanyol és a kínai nyelv fokozottabb használatának költségei emésztik fel.

A fenti összegen kívül az UNESCO előreláthatólag az ENSZ Fejlesztési Programjától és más költségvetésen kívüli forrásokból származó, konkrét fejlesztési tervek végrehajtására kapott további 172,9 millió dollárt költhet a programtervezetben előirányzott akciók megvalósítására.

Ebből az UNESCO a következő két év során több mint 320 konferenciát, szakértői értekezletet és egyéb nemzetközi tanácskozást rendez, 26 folyóiratot és egyéb időszaki kiadványt, továbbá 438 művet

*Vö.: Rózsa Ret: *Le projet hongrois pour l'école de demain. The Hungarian plan for the school of tomorrow. Prospects – Quarterly Review of Education* (az UNESCO francia és angol nyelvű folyóirata) 1978: 228–237.

(kézikönyvet, tanulmánykötetet, hivatalos kiadványt, album, térkép, brosúra stb.) jelentet meg vagy készít elő, a különböző nyelvű változatokat is figyelembe véve mintegy 1000 kiadásban. Folytatja szakértők és konzultánsok küldését, fejlesztési programok támogatását s több mint 3800 ösztöndíjas külföldi tanulmányútját finanszírozza és bonyolítja le, ennek mintegy felét saját költségvetése terhére, a többit a költségvetésen kívüli források felhasználásával.

A költségvetés nagyobb hányada (56%) személyzeti költségekre, azaz az apparátus fizetésére megy el. A titkárság tagjainak száma jelenleg 2378.

A *nevelésügy* továbbra is kiemelt területe marad az UNESCO tevékenységének. Az 1979–80. évi 303 millió dolláros költségvetésből részesedése 20,2%, 61,2 millió dollár. Ez majdnem kétszerese annak az összegnek, ami a természettudományi fejezetre jut (11,6%). Emellett a nevelésügyi programok finanszírozására fordítják a költségvetésen kívüli keretek mintegy 60%-át, s ez további 98,6 millió dollárt jelent.

A program két alapelve a nevelésügy terén az, hogy a nevelésügynek az egyéni törekvések és a társadalmi fejlesztés szükségleteinek figyelembevételével mindenki számára biztosítania kell képességei kifejlesztését, és hogy a nevelésügyi tevékenységet a természet- és társadalomtudományokkal, a kultúrával és a kommunikációval meglévő interdiszciplináris összefüggéseiben vizsgálni, tervezni és értékelni.

Az UNESCO Alkotmányának megfelelően a nevelésügyi programban továbbra is központi helyet kap a béke és nemzetközi megértés ügyének előmozdítása, az emberi jogok tiszteletben tartása, a fajgyűlölet, a kolonializmus és az apartheid elleni küzdelem valamint a nemzeti felszabadító mozgalmak támogatása.

A program három legfontosabb új eleme a *nevelésügy fejlődésének és jövőjének távlati kutatása, a nevelés és a munka közötti kapcsolat vizsgálata és végül a nevelés-oktatás iskolai és iskolán kívüli formái közötti összefüggések tisztázása*, figyelembe véve, hogy az oktatás demokratizálása és a permanens nevelés megvalósíthatatlan e két, egymást kölcsönösen kiegészítő nevelési forma közötti összhang és szerves kapcsolat megteremtése nélkül.

A nevelésügy kiterjesztése, mennyiségi fejlesztése mellett továbbra is fontos szempont a minőségi fejlesztés és a hatékonyság kérdése, különös tekintettel a *tanárképzés* megújítására. A kiemelt programok között szerepel az oktatásban való részvétel egyenlő esélyeinek biztosítása, a legkevésbé fejlett országok nevelésügyi problémáinak megoldásában való közreműködés, a sport és testnevelés, a műszaki és szakmai oktatás, a környezeti nevelés és természetesen az írástudatlanság elleni küzdelem.

Az *emberi jogok tiszteletbentartása* (1.1 sz. célkitűzés) vonatkozásában az UNESCO tanulmányozni fogja, hogy mely tényezők hátráltatják az oktatásban és képzésben való részvétel egyenlő esélyeinek gyakorlati megvalósulását, kutatásokat indít az iskola és a társadalom közötti kapcsolat megerősítésének módszereiről, a termelő munkának az oktatásügy demokratizálásában betöltött szerepéről, végül további erőfeszítéseket tesz az oktatás területén alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről elfogadott nemzetközi egyezmény illetve ajánlás elveinek gyakorlati érvényesítése érdekében.

A kulturális sajátosságok megbecsülése és tiszteletbentartása (1.2) témájában a program elsősorban a nemzetiségek és a vándormunkások sajátos nevelésügyi problémáival kíván foglalkozni, így az anyanyelvi oktatással, megfelelő tankönyvek és más oktatási anyagok kérdésével.

Külön alfejezetben foglalkozik a tervezet a *nők helyzetével* és a nőknek a társadalmi-gazdasági fejlesztésben való részvételével (1.3 és 6.3), elsősorban a lányok és asszonyok

egyenlő oktatási esélyeinek biztosításával, a műszaki és a tudományos pályákhoz való hozzájutásával. A korábbi magyar közreműködés és a hazai problémák szempontjából egyaránt érdekes számunkra, hogy folytatja az UNESCO a dolgozó anyák kisgyermekének nevelésével összefüggő kérdések tanulmányozását. Az összehasonlító kutatás eredményeit a Nemzetközi Gyermekek (1979) alkalmából kívánják közzétenni.

Az emberi jogok témakörébe tartozik az is, hogy az UNESCO a Szervezet tevékenységi területén fokozza a *menekülteknek és a nemzeti felszabadító mozgalmaknak nyújtott segítséget* (1.4), s közel fél millió dollárt fordít többek között a palesztinai, dél-afrikai, namíbiai és zimbabwei menekültek oktatási lehetőségeinek fejlesztésére. E programok közül érdemes kiemelni, hogy az UNESCO tanulmányt dolgoz ki egy palesztin egyetem felállításának módozatairól és lehetőségeiről.

Az emberi jogokra, békére és nemzetközi megértésre vonatkozó információ és nevelés (1.5 és 2.3) terén a program további akciókat helyez kilátásba az e tárgyban elfogadott nemzetközi ajánlás elveinek gyakorlati alkalmazása érdekében. E célból például Európában 1979-ben szakértői értekezletet rendez arról, hogy a tantervek, iskolai tankönyvek és oktatási anyagok mennyiben felelnek meg az Ajánlás, illetve a Helsinki Záróokmány vonatkozó javaslatainak.

A tagállamokkal együttműködve az UNESCO tanulmányozni fogja az emberi jogokra, a békére és a nemzetközi megértésre nevelés kiterjesztésének lehetőségét néhány felsőoktatási intézményben és az iskolán kívüli oktatás keretében. Emellett szakértői tanácskozást rendez és tanári kézikönyveket ad ki arról, hogy a társadalomtudományi és földrajzi ismeretek oktatása hogyan szolgálhatja hatékonyabban az emberi jogokra, békére és nemzetközi megértésre nevelést, és végül támogatja a történelem és földrajztankönyvek kölcsönös revízióját célzó kétoldalú kezdeményezéseket.

A főigazgató 1979-ben nemzetközi tanácskozást hív össze az asszociált iskolák 25 éves tapasztalatainak értékelésére és a további fejlesztés kereteinek kialakítására. Új elem, hogy az asszociált iskolák hálózatába az egyetemeket és más felsőoktatási intézményeket is be kívánják vonni.

A műszaki-tudományos kutatás és képzés (4.3) fejlesztéséhez a nevelésügyi program elsősorban a *műszaki és szakmai oktatás és képzés tökéletesítése* révén kíván hozzájárulni. E célból szorgalmazza az e témában elfogadott nemzetközi ajánlás gyakorlati érvényesítését.

Tanácskozások és kutatások keretében tanulmányozza az UNESCO a termelő munka és szakmai nevelés kapcsolatát, a szakmai nevelés iskolai és iskolán kívüli módszereit, a munkába állás problémáit, az általános illetve a szakmai nevelés integrációjának módozatait. Tanulmányokat készített a szakmai és műszaki oktatáshoz szükséges típuslaboratóriumokról és műhelyekről, tanfolyamokat és tanácskozásokat szervez a szakoktatók képzéséről és továbbképzéséről, végül pedig anyagi és szakmai segítséget nyújt a tagállamoknak az e téren folyó fejlesztési programok megvalósításához.

Az általános műszaki-tudományos oktatás (4.4) fő céljai a tudomány és technika szerepének jobb megértése, az e téren folyó iskolai és iskolán kívüli oktatás újító jellegű, hatékonyabb tanterveinek, eszközeinek és módszereinek elterjesztése a nemzetközi együttműködés és tájékoztatás révén a további újító törekvések ösztönzése, a meglévő műszaki-tudományos oktatási formáknak az egyes országok gyorsan változó helyi szükségleteihez való alkalmazása, a termelő munkához való viszony megjavítása.

Az UNESCO nemzetközi tanácskozást rendez a tudományos és műszaki oktatás fejlesztési irányelveinek kidolgozására, az újító törekvésekről bibliográfiát készített, és összeállítja az e területen használatos angol, francia és spanyol szakkifejezések gyűjteményét, kézikönyveket ad ki az alaptudományok oktatásáról, az alsófokú tudományos oktatásról, a fizikaoktatáshoz szükséges szertárakról s a táplálkozásra vonatkozó nevelés kérdéseiről.

Az újonnan kezdeményezett tanulmányok közül az egyik a tudományok és a matematika oktatása közötti összefüggéseket vizsgálja, a másik a gyermek tudomány- és technikai fogalmainak kialakulását illetve azoknak a gyakorlatban, elsősorban a termelő munkában történő alkalmazását elemzi.

Fontos helyet kap a tudományok integrált oktatásának fejlesztése az alsófokú és a középiskolák vonatkozásában, kiadványok jelennek meg a matematika, a fizika, a kémia, a biológia valamint a táplálkozási és háztartási ismeretek oktatása terén bevált új módszerekről, végül pedig folytatódik a tagállamok ilyen irányú fejlesztési programjainak támogatása.

A nevelő-oktató tevékenység fejlesztése (5.1) szempontjából központi kérdés a szükségleteknek és lehetőségeknek megfelelő hatékony oktatási politikák és tervezési módszerek kidolgozása. Ehhez kívánnak hosszú távra érvényes prognózist biztosítani a nevelés-ügy további fejlődésének várható tendenciáival foglalkozó kutatások és konzultációk.

A Nemzetközi Nevelési Iroda (BIE, Genf) és az UNESCO keretében tervezett Nemzetközi Nevelésügyi Konferencia 37. és 38. ülészakának javasolt témája is szorosan e területhez kapcsolódik; „Az oktatási rendszerek szervezésének és igazgatásának megújítása a hatékonyság növelése és a neveléshez való jog érvényesítése érdekében” (1979) és „A nevelés és a termelőmunka közötti kölcsönös összefüggés” (1981). A konferenciák központi témájáról ezentúl összehasonlító és átfogó tanulmány fog megjelenni a BIE által kiadott nemzetközi nevelésügyi évkönyvben.

Az oktatási politikák kialakítása terén meghatározó szerepe lesz a további regionális oktatási miniszteri konferenciáknak (Latin-Amerika 1979, Európa 1980).

Az európai oktatási miniszterek harmadik regionális értekezlete előreláthatólag a következő kérdéseket fogja megvitatni:

- a) az oktatásügy helyzete Európában, a második európai konferencia (Bukarest, 1973) és a Helsinki Záróokmány vonatkozó rendelkezéseinek megvalósítása;
- b) a felsőoktatás szerepe az oktatás demokratizálásában és megújításában, a permanens nevelés rendszerének kialakításában; az oktatás, a kutatás és a termelő munka közötti kapcsolat fejlesztésében;
- c) az oktatási rendszer különböző formái és szintjei közötti szerves kapcsolat strukturális problémái;
- d) a nevelésügy terén folyó regionális együttműködés.

A Nemzetközi Neveléstervezési Intézet (IIEP, Párizs) továbbra is rendszeresen megrendezi egyéves tanfolyamait és rövidebb időtartamú továbbképző szemináriumait. Ugyanakkor kutatásokat szervez és dokumentációs központjai révén összegyűjti, feldolgozza és terjeszti a tagállamok neveléstervezési eredményeire vonatkozó új információkat.

Az UNESCO tanulmányozza a képzés, a termelő munka és a munkalehetőség közötti összefüggéseket és a meglévő ellentmondások kiküszöbölésének módszereit, kiadványokat jelentet meg az iskolaépítés és tervezés kérdéseiről, a 70-es és 80-as évek nevelési reformjainak fő területeiről – valamint a BIE dokumentumai alapján – a nevelésügy utóbbi félévszázados fejlődésének történetéről.

Az oktatási struktúrák (5.3) fejlesztése révén az UNESCO célja, hogy elősegítse a *permanens nevelés átfogó, egységes és rugalmas rendszerének kialakulását*. E célból tanulmányozni kívánja az oktatás különböző szintjei és formái közötti kapcsolat és átmenet tökéletesítésének lehetőségeit, a meglévő struktúrák korszerűsítését és kibővítését olyan új megoldásokkal, amelyek mindenki és minden csoport számára minden időpontban biztosítják a törekvéseiknek és szükségleteiknek megfelelő képzés vagy továbbképzés lehetőségét. Ezen belül foglalkozni kíván az általános és kötelező oktatás

meghosszabbodásával, az oktatás és termelő munka kapcsolatával, a középfokú oktatás az azt követő képzési formák közötti átmenet problémáival, az iskola és iskolán kívüli oktatás összefüggéseivel, az iskola és társadalmi környezete viszonyával mind városi mind a falusi települések esetében. Külön figyelmet szentel azoknak a struktúráknak, amelynek a leglátványosabb helyzetben levő csoportok számára is demokratikusan biztosítják az oktatásban való részvétel egyenlő esélyeit.

Tanulmány jelenik meg a falusi családok nevelő és oktató szerepéről, a tanulók mobilitását segítő továbbtanulási és pályaválasztási tanácsadási formákról, a nem szervezett oktatási keretek között szerzett ismeretek és tapasztalatok iskolai értékeléséről és elismeréséről.

Az UNESCO elő kívánja segíteni a fiatalok és felnőttek nevelésében alkalmazható nyitott formák (üzemi iskolák, a rekurrens és váltakozó oktatás) tökéletesítését, az iskolai és iskolán kívüli oktatást harmonizáló új koncepciók népszerűsítését és az óvodai nevelők képzésének fejlesztését.

Külön témaként kezeli a program a rendellenességek korai felderítését és a fogyatékosok társadalmi integrációjának nevelési problémáit, ezen belül a szakmai oktatás szerepét.

A nevelés tartalma, módszerei és technikái (5.4) terén egyik fő célkitűzés a nevelésügyi újításokra vonatkozó regionális és szubregionális információcseré és tájékoztató hálózatok fejlesztése. Ezek a Nemzetközi Nevelésügyi Iroda (BIE, Genf) nemzetközi nevelésügyi tájékoztató szolgálatához (IERS) kapcsolódva a távlatban világméretű nevelésügyi tájékoztatói rendszerré szerveződnének. A regionális hálózatok első eredményeinek összegzésére az UNESCO 1980-ban nemzetközi tanácskozás összehívását tervezi.

A nevelésügyi információ fontosabb eszközei a Perspectives című negyedévi folyóirat, a BIE bibliográfiai kiadványai, az IERS bulletin. Az összehasonlító nevelési tanulmányok és felmérések című kiadványsorozat.

A különböző regionális hálózatok közül közvetlenül vagyunk érintve a délkelet-európai tagállamok nevelésügyi intézményei részvételével kialakított együttműködési programban (CODISEE), amely a Helsinkii Záróokmány szellemében kívánja elősegíteni a nevelésügyi újításokra vonatkozó információ cseréjét, elsősorban az oktatási reformok, a tanárok képzése és továbbképzése, a kötelező és kiegészítő oktatási ciklusok, az oktatási módszerek és technikák és a nevelésügyi tájékoztatás módszerei tekintetében.

Tanulmányozni kívánja az UNESCO a nevelésügyi kutatások eredményei jobb hasznosításának módszereit, különösen a nevelésügyi reformok és a felnőttoktatás területén. A következő két évben újból megjelenik a nevelésügyi kutatóintézetek és központok nemzetközi repertórium, a Nemzetközi Nevelésügyi Intézet (UIE, Hamburg), a Nemzetközi Pedagógiai Szemle (Revue internationale de pédagogie) mellett pedig újabb bibliográfiák és monográfiák kiadásával járul hozzá a nevelésügyi kutatások eredményeinek terjesztésében.

Az UNESCO tanácskozások és kutatások szervezése keretében fog foglalkozni a *tanterv-tervezés és -fejlesztés* időszakos kérdéseivel. Korunk és a permanens nevelés követelményeinek figyelembevételével vizsgálja meg a tanterv belső arányainak problémáit és azt, hogy hogyan lehet a tantervbe beépíteni a béke, a környezet, a népesedés, a termelő munka és az erkölcsi nevelés kérdéseit.

Az európai és latin-amerikai régió országaival együttműködve az UNESCO kísérletet folytat az iskoláskorú gyermekek esztétikai neveléséről, művészeti alkotó képességeinek fejlesztéséről, másrészt folytatódik a kevésbé elterjedt európai nyelvek oktatásával, valamint a nyelvtanítás problémáinak interdiszciplináris kutatásával (ALSEP) foglalkozó program.

A szervezet segítséget kíván nyújtani a tagállamoknak nevelésügyi rendszereik átfogó értékeléséhez, módszereket dolgoz ki az oktatási eszközök és technikák gazdaságosságának és hatékonyságának mérésére, kísérleteket folytat a tömegtájékoztató eszközök lehetőségeinek nevelésügyi hasznosításáról. Tanulmányozza az új, a kreatív és a kommunikációs készség fejlesztését célzó, az önálló tanulást elősegítő didaktikai eljárások kidolgozását.

A Helsinkii Záróokmány ajánlásainak figyelembevételével együttműködik az európai tagállamokkal az önálló nyelvtanulást megkönnyítő módszerek és eljárások tökéletesítésében.

A modern oktatástechnológiai eszközök sokoldalú alkalmazásának vizsgálata mellett helyet kap a fejezetben a hagyományos és helyi gyermekjátékok nevelési szerepének kérdése, amelyről tanulmányt készít és kiállítást rendez az UNESCO.

Az UNESCO szakmai segítséget nyújt néhány fejlődő országnak a nevelésügyet szolgáló iparágak megszervezésében, és bizonyos esetekben anyagi támogatást is biztosít a tankönyvkiadás fejlesztésében.

Folytatódik egyrészt az olcsó és helyi anyagok felhasználásával előállítható didaktikai eszközök kutatása, másrészt a legmodernebb oktatástechnikai eszközök termelését, egységesítését, forgalmazását, felhasználását, karbantartását elősegítő jogi és adminisztratív szabályok kidolgozása, az oktatástechnikai információ és szakemberképzés támogatása.

A tervek szerint a Közgyűlés 20. ülészakán megalakult a *sport és testnevelés kormányközi bizottsága*, amelynek feladatai között szerepel többek között a sport és testnevelés chartájának kidolgozása és elfogadása, valamint a testnevelés fejlesztése érdekében létrehozandó nemzetközi alap felügyelete.

Az UNESCO számos akciói kezdeményez a testnevelési információcsere fejlesztése érdekében, és kutatásokat tervez a sport gazdasági, társadalmi és kulturális összefüggései terén. Tanulmányozni fogja a testnevelés és a nevelésügy más területei közötti kapcsolatot, anyagi és szakmai segítséget nyújt a tagállamoknak a testnevelési szakemberképzés megújítása céljából, s e tevékenységek során szoros együttműködést kíván kiépíteni a Nemzetközi Olimpiai Bizottsággal és a sport területén működő más nemzetközi szervezetekkel.

Az UNESCO párizsi székházában demonstrációs *multimédia-központot* hoz létre azoknak az eszközöknek és technikáknak a népszerűsítése céljából, amelyek legeredményesebben szolgálhatják az oktatás-nevelés tartalmi és módszertani megújítását, s emellett közel 20 millió dollárt juttat a tagállamoknak oktatásügyük korszerűsítésére, elsősorban az ENSZ Fejlesztési Program keretéből. Ebből a támogatásból részesedik többek között a magyarországi Oktatástechnikai Központ is.

A *nevelésügyi szakemberek képzése (5.5)* terén az UNESCO további ösztönzést kíván adni az oktatószemélyzet státuszát szabályozó ajánlás elvei érvényesítéséhez, és a nevelésügyi rendszerek változásaival összefüggésben tanulmányozza az oktatók tevékenységi profiljának alakulását, a pedagógusképzés terén alkalmazandó átfogó politikák és stra-

tégiák kérdését, a permanens nevelés követelményrendszeréből a tanárképzésre háruló új feladatokat és azt, hogy mi a pedagógusképző intézmények helye és szerepe a nevelésügyi reformok előkészítésében és megvalósításában.

A nemzetközi tapasztalatcsere elősegítése révén a Szervezet hozzá kíván járulni a pedagógusképzés megújítása terén bevált tapasztalatok népszerűsítéséhez, s több mint 18 millió dollárral segíti a fejlődő országok pedagógusképző intézményeinek fejlesztését.

A *felnőttnevelés* (5.6) programja az e témában elfogadott nemzetközi ajánlás (Nairobi, 1976.) elveinek széles körű megismerését és alkalmazását kívánta szolgálni. Így céljai közé tartozik, hogy elősegítse a felnőttnevelési politikák és intézmények fejlesztését, a felnőttnevelés és a társadalmi-gazdasági-kulturális fejlődés szerves összekapcsolását. Ennek érdekében az UNESCO folytatja a felnőttnevelési információk terjesztését, többek között a *Notes d'information sur l'éducation des adultes* című negyedévi tájékoztató kiadását, a felnőttnevelési szakkifejezések többnyelvű jegyzékének szerkesztését, a fontosabb kiadványok és tanulmányok kivonatos ismertetését (IBEDATA).

A Nemzetközi Gyermekevről e program keretében a szülők nevelésével foglalkozó bibliográfia közzétételével emlékezik meg az UNESCO. A kutatási témák között olyan kérdéseket szorgalmaz, mint a felnőttnevelők képzésének módosítása a társadalmi szükségletek figyelembevételével és a tömegkommunikációs eszközök jobb kihasználása a felnőttnevelés szempontjából.

A felsőoktatás társadalmi szerepének (5.7) vonatkozásában a fő hangsúly a felsőoktatás demokratizálását elősegítő, újító kezdeményezések támogatásán és a bevált tapasztalatok elterjesztésén van. Kiadvány készül a permanens nevelés követelményeinek megfelelő nem tradicionális felsőoktatási formákról, s kutatások foglalkoznak a munkanélküli diplomások kérdésével és azzal, hogy a felsőoktatás hogyan segítheti elő a tagállamokban, különösen a fejlődő országokban a sajátos hagyományoknak és szükségleteknek megfelelő önálló, belső fejlődést.

Külön téma az *egyes kontinensek és régiók országai között folyó felsőoktatási együttműködés*. E program közül számunkra a legfontosabb az Európai Felsőoktatási Központ (CEPES, Bukarest), amely tájékoztatója (*Enseignement supérieur en Europe*) és egyéb kiadványai révén jelentős dokumentációs és információs feladatokat lát el, részt vesz a 3. európai oktatási miniszteri konferencia előkészítő tanulmányainak kidolgozásában, s ennek keretében az európai felsőoktatás helyzetéről szóló anyag összeállításában.

A tervezet szerint a Központ kiadja az európai felsőoktatási felvételi rendszerekről készített tanulmányt és a következő témákból szervez szakértői tanácskozást vagy összehasonlító kutatást:

- felsőoktatás és permanens nevelés;
- új felsőoktatási formák és struktúrák azok számára, akiknek nem áll módjukban az egyetemi intézmények szokásos oktatási formáiban részt venni;
- a képzés, kutatás és termelés közötti kapcsolat;
- a kutatás szerepe a felsőoktatásban;
- a felsőoktatás szerepe a nemzetközi megértés és a békés együttműködés előmozdításában;
- az európai egyetemek közötti együttműködés (különös tekintettel a Helsinkii Záróokmány vonatkozó rendelkezéseire).

Az európaihoz hasonló tevékenységet fejtenek ki a caracasi (CRESAL) és a szingapúri (RIHED) regionális központok továbbá egyes arab és fekete-afrikai szervezetek. A felsőoktatási együttműködés fokozatosan kiépülő intézménye lesz az *ENSZ-egyetem*, amelynek létrehozásában és továbbfejlesztésében az UNESCO is fontos szerepet játszik.

Latin-Amerika, a földközi-tengeri térség illetve az arab régió országai után 1979-ben előreláthatólag az európai tagállamok is elfogadják a felsőoktatási intézményeikben végzett tanulmányok illetve az azokban szerzett diplomák kölcsönös elismerését szabályozó egyezményt, s megkezdődnek az afrikai és ázsiai országok vonatkozásában kidolgozandó egyezmény előkészületei.

Az írástudatlanság elleni küzdelem (6.1) programjának fő célkitűzései az analfabetizmus problémáinak jobb megértése, az információk és statisztikák nemzetközi cseréjének fejlesztése, hatékony alfabetizálási stratégiák, tantervek és módszerek kidolgozása és terjesztése, az írás-olvasás megtanulása utáni továbbképzés, az ún. posztalfabetizációs tevékenység megerősítése, alfabetizálási szakemberek képzésének fejlesztése valamint a nemzetközi közvélemény mozgósítása. E célból az UNESCO minden évben szeptember 8-án megemlékezik az írástudatlanság elleni küzdelem nemzetközi napjáról, és ez alkalommal nemzetközi zsüri ítéli oda a Pahlavi- és a Krupszkaja-díjat az alfabetizálás terén kiemelkedő teljesítményt elért személyiségeknek, intézményeknek.

Az integrált falufejlesztés (6.2) megvalósítása a nevelésügyre is fontos feladatokat ró, hiszen a helyi szükségleteknek megfelelő oktatási stratégia és infrastruktúra nélkül megvalósíthatatlan a falusi környezet korszerűsítése. Ebből a szempontból az UNESCO is részt vállal az agrárreform és a falufejlesztés kérdéseivel foglalkozó világkonferencia előkészítésében, amelyet az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete (FAO) fog összehívni 1979-ben.

Külön célkitűzés *a társadalmi diszharmoniak* (6.5) nevelésügyi vonatkozásainak tanulmányozása, ami azonban arra korlátozódik, hogy milyen nevelésügyi struktúrákkal és módszerekkel lehet a kábítószeres és más káros drogok áldozatainak továbbképzését és társadalmi beilleszkedését biztosítani.

A környezeti nevelés (7.7) programja a Tbilisziben (1977) megtartott kormányközi konferencia ajánlásainak megfelelően kívánja a legszélesebb értelemben vett környezeti nevelést az oktatás szerves részévé tenni. Ennek érdekében az UNESCO kísérleteket és kutatásokat szervez a környezeti nevelés tartalmi és módszertani problémáinak tisztázására, összeállítja a terület egységes terminológiai szótárát és a környezeti neveléssel foglalkozó intézmények listáját.

A népesedés (8.1) nevelésügyi vonatkozásai szintén helyet kapnak a programban: az UNESCO tanulmányokat és kísérleteket végez a népesedési nevelés tartalmi és módszertani kérdéseinek tisztázására, továbbá az ENSZ Népesedési Alapjának (FNUAP) több mint 4 millió dolláros anyagi hozzájárulása terhére segítséget nyújt a fejlődő országoknak konkrét népesedési nevelési programok megvalósításához.

A tájékoztatási rendszerek és szolgálatok (10.1) fejlesztésének szerepe az UNESCO nevelésügyi programjában is egyre nagyobb jelentőségre tesz szert: a Nemzetközi Nevelésügyi Konferencia 35. ülése óta (Genf, 1975.) kialakultak a regionális nevelésügyi információs hálózatok, és előreláthatólag néhány éven belül ezek egységes nemzetközi rendszerré szerveződnek. A dokumentációs szolgálatok fő letéteményesen a jövőre megalapításának 50. évfordulóját ünneplő Nemzetközi Nevelésügyi Iroda (BIE, Genf), amely a már működő egyéb tájékoztatási rendszerekkel (pl. EUDISED) együttműködve fejleszti ki saját automatizált információs hálózatát, annak szabványait, figyelembe véve a már korábban kialakított BIE teaurusz nevelésügyi kategóriáit. A BIE rendszeresen közzéteszi majd a nevelésügyi információs hálózatban részt vevő intézmények listáját, folyamatos

tájékoztatást nyújt a nemzeti neveléspolitikai törvényekről és rendeletekről, a fontosabb nevelésügyi kiadványokról (Service coopératif de résumés analytiques de publications relatives à l'éducation – CEAS), emellett mikrofilmen hozzáférhetővé teszi a kiadatlan tanulmányok anyagát. Továbbra is megjelenik a BIE Documentation et information pédagogique című folyóirata, amely negyedévenként egy-egy nevelésügyi témáról ad friss bibliográfiai összefoglalót, végül folytatódik a nevelésügyi újításokra vonatkozó nemzetközi információszolgálat (IERS) tevékenysége.

A nevelésügyi fejezet utolsó része intézményenként ad összefoglalást a különböző nevelésügyi irodák, intézetek és központok tevékenységi tervéről.

Kovács Máté

A KÖZOKTATÁSI RENDSZER FEJLŐDÉSÉNEK TENDENCIÁI FRANCIAORSZÁGBAN

A francia közoktatás a második világháború után alig módosult, átfogó reformra nem került sor, az újabb és újabb tervezetek fokozatosan eltávolodtak a Langevin–Wallon bizottság demokratikus elképzeléseitől. Az oktatás kérdéseinek megoldatlansága a politikai életben lezajlott változásokat, a bel- és külpolitikai gondokat is tükrözte. Különösen háttérbe szorultak azok a javaslatok, amelyek megvalósításához komoly befektetésekre lett volna szükség.

Miután a reformokból csak egy-egy részintézkedést valósítottak meg, a közoktatás továbbhordozta a súlyos örökséget. A legkirívóbb közülük: a túlzott központosítás, a konzervativizmus, azaz minden szervezeti és pedagógiai változás határozott elutasítása, az elemi képzés „egyiskola” jellege, a középfokú oktatás elitképző jellege, az oktatás hagyományos tematikája és módszerei. A „kulturát” továbbra is mint *magas kulturát* tekintették, a műveltséget azonosították az uralkodó elit kulturájával. Elfogadták ugyan a „demokratizálás” jelszavát, de ezen nem minden egyén kulturális és társadalmi önmegvalósítását értették, hanem olyan rétegező hatást, amely a rövid képzésben valósul meg. A társadalmi egyenlőtlenségeket továbbra is újratermelte az iskola, de úgy, hogy az iskolai egyenlőtlenségeket (bukás, lemaradás, gyenge tanulmányi eredmények) a képességek közötti természetes, biológiai különbségekre vezették vissza.

Az 1950-es években ezt a hagyományos oktatási rendszert számos „kihívás” érte, akárcsak a többi nyugat-európai országban. Ez a folyamat Franciaországban nem specifikus, csupán *a demográfiai robbanás nagyobb mértékű, mint másutt*. A demográfiai robbanásnak ellentmondásos volt a hatása: ösztönző szerepe éppúgy jelentkezett, mint amennyire akadályt jelentett. A demográfiai robbanás méreteit mutatja, hogy 1951–1952 és 1961–1962 között *54%-kal* növekedett a tanulók létszáma! A demográfiai robbanás káros következményei: kevés új iskola, tanterem épült, a tanárképzés nem tartott lépést a szükséglettel, nem hoztak létre elegendő tanári állást, kevés volt a tanszer. Pedig ennek a hatalmas robbanásnak már 1948-ban mérhető előjelei voltak, mint ezt a Population c. demográfiai folyóirat 1948–1950-ben írt cikkei előre jelezték.

1954-ben a Gazdasági Tanács tanulmányt készített, ebben hangsúlyozták, hogy az iskolaépítés üteme máris elmaradt a szükséglettől, s a háború utáni népes generáció